

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมไทยในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา พบว่าสังคมไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากอัตราการขยายตัวอยู่ในระดับสูง การมุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่งคั่งในด้านรายได้ทำให้คนไทยและสังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมของคนในสังคม คือ การย่อหย่อนในศีลธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย การเอาตัวเอาเปรียบ ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดั้งเดิมของไทยเริ่มจางหายไปพร้อมๆ กับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนี้สภาพบีบคั้นทางจิตใจของคนในสังคมเกิดจากความแออัดของชุมชนเมือง สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงซึ่งมากับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ได้ส่งผลให้ภาวะการเจ็บป่วยของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่โรคสมัยใหม่ เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง รวมทั้งการบาดเจ็บล้มตายจากอุบัติเหตุและอุบัติเหตุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ที่สูงขึ้น เป็นต้น ทำให้ภาวะสุขภาพของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป

คนไทยส่วนใหญ่ จะเป็นโรคไร้เชื้อหรือโรคไม่ติดต่อมากกว่าโรคติดต่อ สาเหตุ อันเนื่องมาจากพฤติกรรม การดูแลสุขภาพทางกายไม่ถูกต้อง เช่น การรับประทานอาหารจานด่วน การไม่ออกกำลังกาย และการไม่ดูแลสุขภาพทางจิตใจได้แก่ การฝึกจิต - นั่งสมาธิ การสวดมนต์ การผ่อนคลายความเครียด ส่งผลให้เกิดภาวะเครียด เกิดปัญหาสุขภาพจิตและการฆ่าตัวตายตามมา ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นปัญหาสาธารณสุขที่เกิดจากโรคไร้เชื้อหรือโรคไม่ติดต่อ ส่งผลให้สถานการณ์ภาวะสุขภาพของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต

สถานการณ์ภาวะสุขภาพของคนไทยในปัจจุบัน โดยกระทรวงสาธารณสุขวิเคราะห์สาเหตุของการเสียชีวิตของคนไทยทั่วประเทศในปี 2550 ทั้งหมด 393,255 ราย พบว่าเป็นโรคไร้เชื้อหรือโรคไม่ติดต่อประมาณ 122,833 ราย หรือประมาณ 1 ใน 3 ของการเสียชีวิตทั้งหมดโรคที่พบว่ามีสถิติการเสียชีวิตสูง ได้แก่ มะเร็ง ความดันโลหิตสูง เบาหวาน เส้นเลือดในสมองแตกและโรคหัวใจ สาเหตุของโรคไร้เชื้อดังกล่าวก็มาจากพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม เช่น การ

รับประทานอาหารไขมันสูง การไม่ออกกำลังกาย การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ภาวะความเครียดจาก การทำงาน ฯลฯ สาเหตุของการเสียชีวิตจากโรคไร้เชื้อทั้งหลาย สามารถป้องกันได้ด้วยการ ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองในด้านการรับประทานอาหารและการใช้ชีวิต (กระทรวงสาธารณสุข, 2550)

จากสถานการณ์ภาวะสุขภาพดังกล่าว ทำให้การแพทย์แผนไทยเป็นทางเลือกทางหนึ่งในการดูแลสุขภาพ ซึ่งเป็นองค์ความรู้เดิมที่มีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมที่ไม่ได้รักษาเฉพาะ อาการของโรคแต่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณโดยการผสมผสานการ ปฏิบัติตามหลักธรรมานามัย อาหารสมุนไพร การใช้ยาสมุนไพร การอบ-ประคบสมุนไพร การนวดไทย ในการส่งเสริมสุขภาพตนเองและบุคคลในครอบครัว (สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2539)

ซึ่ง การดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ที่กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกระทรวงสาธารณสุข ได้มีนโยบายส่งเสริมให้เกิดการใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพ รัฐได้กำหนดแนวทางที่ชัดเจน โดยการตั้งองค์การภาครัฐคือ “สถาบันการแพทย์แผนไทยมี การพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยผสมผสานวิธีการรักษาพยาบาลแบบการแพทย์พื้นบ้านกับระบบการพยาบาลในโครงการสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ เน้น “คนเป็นศูนย์กลางพัฒนา” พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นการบูรณาการแบบองค์รวม รวมถึงการยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนจากภายนอก ขณะเดียวกันมุ่งพัฒนาให้เกิดความสมดุลทั้งคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 6, 8, 9 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและอยู่ดี มีสุขของคนไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544) ต่อมาการแพทย์แผนไทยได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554 ประเทศต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัด จึงต้องเตรียมพร้อมพัฒนาคนและระบบตามหลักปรัชญาพอเพียง โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยการเสริมสร้างสุขภาพของคนไทยมีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกาย และจิตใจ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ โดยการพัฒนาการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์แผนไทย ที่เน้นการวิจัย

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ รวมถึงการคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงาน ก รัฐมนตรี , 2549)

การพัฒนาคุณค่าของความเป็นคน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย จะส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคนทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง โดยเฉพาะบุคลากรสายสอน ซึ่งเป็นผู้นำในด้านการอบรม สั่งสอนนักศึกษา ควรมีพร้อมทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา มีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรง อันเป็นแบบอย่างที่ดีของนักศึกษา ซึ่งการแพทย์แผนไทย เป็นภูมิปัญญาที่มีการดูแลสุขภาพ แบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย ได้แก่การรับประทานอาหารเช้าที่บ้าน การบริหารร่างกายแบบทาสีตัดตน และการดูแลสุขภาพทางด้านจิตใจ ได้แก่ การฝึกจิตและอารมณ์ การนั่งสมาธิหรือปฏิบัติกิจกรรมตามหลักของศาสนา แต่ละศาสนา ส่วน การดูแลสุขภาพ ทางด้านชีวิต ได้แก่ การดำรงชีวิตด้วยทางสายกลาง การมีอาชีพสุจริต การมีความสุขในการดำเนินชีวิต การสร้างและการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยที่ การดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยมีความเหมาะสมในการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรสายสอนทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรสายสอน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของบุคลากร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของบุคลากร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ให้มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ถูกต้อง เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักศึกษาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทราบประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1.2.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย เจตคติต่อการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย การรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.2.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชื้อ ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งบริการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.2.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเสริม ได้แก่ การได้รับข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ การได้แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคล กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.2.4 พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษา ผลงานวิจัย และงานเขียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1.3.1 สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย เจตคติต่อการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย และการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.3.2 สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยเชื้อ ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.3.3 สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยเสริม ได้แก่ การได้รับข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ และ การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคล มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ทำการวิจัยในกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างจากประชากรซึ่งเป็นบุคลากรสายสอน จากคณะ / วิทยาลัย ต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีงบประมาณ 2553 จำนวน 500 คน โดยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่าง ของ Taro Yamane (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 222 คนและดำเนินงานวิจัยที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.4.1 ผลการศึกษาวิจัยจะเป็นแนวทางในการวางนโยบายสำหรับผู้บริหาร เพื่อส่งเสริม การดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1.4.2 เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในกลุ่มเป้าหมายอื่นๆหรือประเด็นอื่นที่มีความสัมพันธ์กัน

1.4.3 เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการดำเนินงานสุขภาพศึกษา เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาให้ ถูกต้องและเหมาะสม

1.6 นิยามศัพท์

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีความเข้าใจถูกต้องตรงกัน ผู้วิจัยจึงขอกำหนดนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1.5.1 ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) หมายถึงปัจจัยพื้นฐานที่อยู่ภายในตัวบุคคล และ ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราช ภัฏสวนสุนันทา ได้แก่

1.5.1.1 ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย หมายถึง การที่ บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สามารถเข้าใจ อธิบายเนื้อหาความรู้และการปฏิบัติ กิจกรรมในการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย

1.5.1.2 เจตคติต่อการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย หมายถึง การที่ บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทามีความเชื่อ ความคิดเห็น ค่านิยมในการดูแลสุขภาพตนเอง ด้วยการแพทย์แผนไทย

1.5.1.3 การรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย หมายถึง การที่บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทารับรู้ผลที่ดีหรือผลลัพธ์ทางบวกของการดูแลสุขภาพ ตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย

1.5.2 ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factor) สิ่งที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรมของ บุคคลชุมชน รวมทั้งลักษณะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ได้ และความสามารถที่จะใช้แหล่งทรัพยากรต่างๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับราคา ระยะทางและเวลานอกจากนั้นสิ่งสำคัญคือการหาได้ง่าย (Availability) และความสามารถเข้าถึง (Accessibility) ของสิ่งที่เป็นในการแสดงพฤติกรรมหรือช่วยในการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ เป็นไปได้ง่ายขึ้น

1.5.3 ปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors) หมายถึงการที่บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้รับข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากสื่อประเภทต่างๆ และการได้รับการสนับสนุน แรงกระตุ้น ให้มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยจากบุคคล

1.5.3.1 การได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย หมายถึง การได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ด้วยการแพทย์แผนไทยจากสื่อประเภทต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต นิตยสารทางสุขภาพ วารสารด้านสุขภาพ เกี่ยวกับดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย

1.5.3.2 การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคล หมายถึง การได้รับคำแนะนำ และการสนับสนุนส่งเสริมจากบุคคลในครอบครัว เพื่อน บุคคลใกล้ชิด อาจารย์ เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข ในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย

1.5.4 พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมต่างๆ ในการดูแลสุขภาพตนเอง ตามหลักธรรมานามัย เมื่อภาวะปกติ / การใช้ยาสมุนไพร การนวดไทย เมื่อภาวะรับรู้เจ็บป่วย, เมื่อภาวะที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเจ็บป่วย

1.5.5 ปัจจัยด้านชีวสังคม หมายถึง ลักษณะของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กำหนดไว้ดังนี้ คือ เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง รายได้ที่ได้รับ

1.5.6 การแพทย์แผนไทย (Thai Traditional Medicine) หมายถึง ระบบการดูแลรักษาสุขภาพแบบดั้งเดิมของไทยที่มีลักษณะเป็นการแพทย์แบบองค์รวม (Holistic Medicine) โดยใช้หลักธรรมานามัย การใช้ยาสมุนไพร การนวดไทย ซึ่งเป็นการดูแลสุขภาพโดยวิถีธรรมชาติ ทำให้มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ

1.5.7 บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (Suan Sunandha Rajabhat University Personnel) หมายถึง บุคลากรสายสอน ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีงบประมาณ 2553

1.5.8 สุขภาพองค์รวม หมายถึง ความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณไม่ เพียงแต่ไม่เจ็บป่วยหรือไม่มีโรคหากยังครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิตที่ยืนยาวและมี สุขภาพ

1.5.9 หลักธรรมานามัย หมายถึง การดูแลสุขภาพทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจและด้านชีวิต เมื่อภาวะปกติ, ภาวะรับรู้เจ็บป่วยและภาวะที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเจ็บป่วย

1.6.0 การใช้ยาสมุนไพร หมายถึง การดูแลสุขภาพตนเองด้วยการใช้ยาสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานและตำรับยาสมุนไพร(ยาสามัญประจำบ้าน) 27 ชนิด เมื่อภาวะปกติ , ภาวะรับรู้เจ็บป่วยและภาวะที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเจ็บป่วย

1.6.1 การนวดไทย หมายถึง การดูแลสุขภาพตนเองด้วยการนวดไทยได้แก่การนวดแบบราชสำนัก และการนวดแบบเคลย์ศักดิ์ เมื่อภาวะปกติ , ภาวะรับรู้เจ็บป่วยและภาวะที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเจ็บป่วย